

ERDÉLY

Csécs Márton Lőrinc unitárius lelkész vallomása

Erdély. Van, akinek ábránd, és van, akinek hét vár. Van, akinek kiaknázásra váró félszáz erdős terület, másnak meg Drakula Transzilvániája. Van, aki, amikor meghallja a szót, eszébe jut a három náció, a magyar, a székely, és a szász nép hajdani együttesének otthona.

Erdély. Ahol a fénykor idejében bőven jutott idő az elvonttal is foglalkozni. Ahol az irodalomnak, a zenének, a tudománynak, a szépnek, a valásnak legalább akkora értéke volt a századok során, mint a társadalmakat mozgató gazdaságnak.

Erdély. A verset kedvelőnek Ady Endre szülőföldje, Szilágyi Domokos hazája. A színészek Laborfalvi Róza, a zenészek Csiky Boldizsár, a néprajzosnak Kallós Zoltán, a fesztiválózó fiatalnak Bagossy Brothers Company. Pedagógusnak Brassai Sámuel, nyelvésznek Kőrösi Csoma Sándor, hegymászónak Eröss Zsolt, bankrablónak a „Viszki”, Ambrus Attila. Matematikusnak Bolyai Farkas, heraldikusnak Köpeczi Sebestyén József, futballistának Bölöni László, drámakedvelőnek Sütő András.

Kolozsvár, Marosvásárhely, Szék, Gyimes, Torockó, Borszék, Pusztakamarás, Csíksomlyó, Farkaslaka, Székelyderzs, Énlaka, Fogaras, Gyilkos-tó és a többi.

Az anyaországának misztikus zóna, épített és természeti örökségével lenyűgöző vidék. Az erdélyinek? Egy viccel jobban elmondható, mint részletes leírással. *Történt egy tavasszal, hogy hazajöttek a fecskék. Az öreg fecske a villanydróton megpihenve így tanítja unokáját: „Látod, fiam, azt a fészket az eresz alatt? Na, abban a jól megépített fészekben született a te dédapád. Abban születtem én is, apád is. Szeretném, ha majd a te fiókáid, unokáid is abban a fészekben törnének át gyöngye csőrükkel magukat a tojáshéjon egy szebb világra.” Ahogy családfájának szépreményű terveit ecseteli az öreg fecske, egyszer csak kidugja fejét a fészkekből a veréb, s azt kérdezi: „Báii, ce tot vorbiți acolo?” (Hékások, miről fecserészték ti ott a dróton?)*

Erdély. Az a föld, ahol a sokszínűség nem a szétesés felé vezet, hanem az élet árnyaltságára vezet rá. Ahol a másság tisztelete nem a gyengeség és a hűtlenség jele, hanem annak elfogadása, hogy más is, ki orrában az élet lehetését még őrzi, az képviselhet megfellebbezhetetlen értéket.

Romantikus megközelítésben Erdélyt gyakran nevezik Tündérkertnek. Hogy helyes-e, vagy sem, ezt bízunk a szubjektumra. Ami biztos, az az, hogy tájai, ereje, szépsége, története varázslatos helyé tette és teszi. A visszatekintő távlatából ítélve, a megcifrázott, mára már tisztára csiszolt lencsén keresztül vizsgálva a dolgokat helyes a megnevezés.

Erdély. Az a föld, ahol a népviselet mellett gond nélkül megfér az okostelefon. Ahol a biogazdálkodás nem XXI. századi hóbort, hanem bizonyítéka, hogy nem minden, ami jönnek mondható, korunk találmánya. Itt még tudják, miként kell ökrökkel szántani. A föld kéziszerszámmal való megművelése nem parasztfitness, hanem örökölt, csendes formája az élethez szükséges feltételek előállításához. A széna még nem bálákba kötve, hanem fiókokban, kazalokban várja a telet. A tejet tehén adja, nem hipermarket, a szalonnát és kolbászt otthon hizlalt disznó, és nem a minden higiénikus kritériumnak megfelelő mézszárszékek. A ló tartása nem úri passzió, hanem a falusi gazdálkodás szoros tartozéka.

Erdély. Az a föld, ahol az autópályák hiánya és gödrös utak jelenléte nyugodtabb és lassúbb életformára kényszerítenek, s így az időt nem csak órák (toronyórák, kakukkos órák, karórák, zsebórák) mérik, hanem élmények és elvégzett feladatok is.

Erdély. Az a hely, ahol Reményik Sándoros elképzelésben a templom és iskola egymásra támaszkodva tud csak létezni az identitás megőrzés és észszerű fejlődés égisége alatt. (Idealista lennék, ha nem mondanám el, hogy a gyereklétszám miatt veszélyben vannak az iskoláink. Hogy már csak idő kérdése az összevont osztályok, összevont iskolák valósága és a központosított egyházközségek szomorúsága. Sok helyen a templomok javulnak, mégis alig lakják be őket, és még több helyen ember és igény hiánya miatt az elmúlás kegyelmére van bízva az, ami egykoron szellemet adott, lelket tisztított és erősített meg.)

Torockón,
az unitárius
templomban

Erdély az a föld, ahol a vallási és felekezeti értékrend és világszemlélet kultúráját, egyedi arcot adott a közösségek lelki profiljának, meg épített örökségének is. Elég ellátogatni Torockóra, az egykori bányavárosba, hol az unitáriusoknak nem csak a temploma hófehér, hanem a magas igényeknek megfelelő otthona is. Az egyetlen magyar alapítású felekezet pragmatikus, tiszta jézusi kereszténységre épülő teológiája oda vezette ezt a települést, hogy mind a mai napig előretolt sziklafészke volt és maradt a magyar kultúrának. Adott neki egyedi népviseletet, konyhát, bútorfestészetet, oktatást, szórakozást.

Erdély az a vidék, ahol a helybeliek még ismerik a határt, tudják a rétekeknek, dülöknek neveit, és az öregek még mindenikhez tudnak egy-egy történetet, legendát hozzáfűzni. Ahol úgy gondolják, hogy a munka nem átok, hanem inkább nemesítő áldás. Ahol lelki fájdalomra ott van még a közösségi erő széruma és a porta előtti pad orvossága. Ahol a testi fájdalomra gyógyforrások törnek fel a föld mélyéből, és gazdag ásványi oldatukkal enyhítik az idő

kínáló néprendezevény tudja tömegesen mozgósítani, hanem egy hitbéli igazságra épülő zarándoklat is. Ahol a régi az nem ósdi holmi, hanem öröklött és átöröklésre váró kincs.

Ha belépünk egy erdélyi templomba, nemcsak ájtatos szövegekkel találkozunk, hanem ott vannak az évszázados padokon a nyomot hagyni akaró, bicskával mélyen bevésített iniciálék vagy huncut táviratszerű szövegek is, amelyek árulkodni tudnak az elkövető személyiségéről az olvasni tudó szemeknek. Ha éppen szertartás közepére csöppenünk be, látni ott évszázados díszes, magas igényességgel megalkotott kegytárgyakat, amelyek a vallásos érzületen túl a közösséghez való tartozás érzését is felébresztik az emberben. Sőt, hogy ugyanazon kelyhet használják, mint dédszüleik, egyfajta időtlen idő képzete is felsejlik a megszentelt térben.

Ha Erdélyben megszólal a harang, az atyafi (ember) kalapját, simléderes sapkáját leveszi, összekulcsolja két kezét és mond egy „Istenem, segíts meg!” rövid fohászt. A hitvesi eskü, a holtomiglan-holtáiglan nem kétéves ígéret, hanem évtizedeken át tartó fogadalom. A temető nem turisztikai attrakció, hanem áldott emlékü szeretteiknek megszentelt, örökös, gyakorta felkeresett, virággal ápolt nyughelye.

Erdély. Az a föld, ahol volt és van bányája az aranyaknak, ezüstnek, a vasnak és a sónak. Ahol a fa nemcsak a bútornak és a házaknak alapanyaga, de a melegnek is forrása. Van benne mélység, és van benne magasság. Domb és hegy, sík terep és sziklás meredek. Van patak, és van folyó. Van kút. és van forrás. Van víz, mely bújócskát játszik (búvópatak), és víz, mely gyönyört ébresztve esik alá.

Az a része Erdély a földnek, ahol a Tejút nem a mesék világából ismert, hanem közvetlenül láthatja mindenki, aki kimegy a lég- és fényszennyezéstől mentes falvaiba. Van vidéke, hol a nap is kétszer kel, és olyan is, hol az nem nyugszik le anélkül, hogy esti imában el ne énekelnék a következő vallásos éneket:

„A fényes nap immár elnyugodott, / A föld színe sötétben maradt, / Nappali fény éjjelre változott, / Fáradtaknak nyugodalmat hozott. / Vessünk számot hát, édes Istenem, ! Hogy lelkemet ne kelljen féltennem, / Hogy lehessen bátrabban szólnom, / Midőn meg kell előtted állanom. / Színed előtt mindennap elesem, / De van nekem tenálad kezesem. / Ha megtartasz holnapi napodra, / Nem fordítom ezt megbánásodra.” (Csángó népdal, részlet)

Erdély. Ardeal. Transylvania. Siebenbürgen. Siweberjen. Erdelistan. Más és más nyelven, de ugyanaz. És éppen ezért: „Érje áldás és szerencse / Mindenütt, / Ahol eddig véremesztő / Seb fekütt. / Arca, mely az ősi bútól / Halavány, / Felderüljön, mint a napfény / Vész után. // Hű egység tartsa össze / Fiait, / Hogy leküzdje éjszak rémes / Árnyait: / Künn hatalmas, benn virágzó / És szabad, / Bizton álljon sérthetetlen / Jog alatt.” (Vörösmarty Mihály: Fóti dal, részlet) ♣

okozta kopásokat. Az a vidék, ahol még a kerti zöldségek és fűszernövények mellett a gyógynövények is rendelkezésre állnak finom teák és kenőcsök elkészítésére.

Erdély. A hely, ahol a szobrok és emlékművek harca mindennapos, és nem mindegy, hogy milyen színben pompázik a trikolór, vagy milyen erővel szólal meg a harang hangja. A hely, ahol beteges a prioritás kérdése, hogy ki volt az első. Az a hely, ahol a várak romokban állnak, s ha netán megjavulnának, akkor új urakat szolgáló, részrehajló történelmet kapnak.

Rurális vidékein a vendéget uramozzák, hölgyemezik. Megadják a tiszteletet. Ahol nem csak hellyel kínálnak meg, hanem a porta legjobb főztjeivel is (legyen az párlat vagy elede). Ahol a szent nemcsak papi szólam, hanem megtisztelt szívbeli sugallat. Ahol a népeket nemcsak egy focimeccs vagy ingyenesztot

1. Az unitárius templom Torockón
2. Fahordás télen Torockón
3. Máramaros
4. Tamási Áron síremléke
5. Munkában a Köközi-szorosnál
6. Torockói pásztor

- 7. Hazafelé
- 8. Idill a Fogarasi-havasokban
(az első erdélyi út, 1986)
- 9. Bálványos vára
- 10. Ida néni magánmúzeumában
- 11. Munka a földeken
- 12. Torockó madártávlatból

